

Comparing the legal status of marriage and divorce offices in public order and regional development in Iran and Türkiye

Faramarz Tavakoli¹, Mohammad Varasteh Bazghaleh², Ahmad Shams²

1. Department of Public Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: faramarz.t@gmail.com

2. Department of Law, Parand Branch, Islamic Azad University, Parand, Iran. Email: m.varasteh62@iau.ac.ir

3. Department of Law, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. Email: ahmad.sh@gmail.com

ARTICLE INFO

Abstract

Article type:
Research Paper

Article history:

Received: May 8, 2025

Revised: June 5, 2026

Accepted: June 16, 2026

Published: June 16, 2026

Keywords:

public order official
registration family law
Iran Türkiye

As key institutions for the registration of legal events, marriage and divorce registries play an essential role in ensuring public order, legal transparency, and the protection of individual rights. This article examines the position of these registries in Iran and Turkey and their impact on the stability of family law, the reduction of litigation, and the enforcement of personal status laws. In Iran, the official registration of marriage and divorce, through the creation of written and authenticated documents, fosters a sense of psychological security in society, clarifies financial obligations (such as dowry and alimony), and helps prevent family disputes. In Turkey, the mandatory registration of marriage and divorce similarly supports public order, although its implementation methods differ from Iran and are sometimes combined with religious and cultural considerations. Both countries view these registries as tools to facilitate family relations and reduce legal issues. However, legal and cultural differences have led to divergent practices in how these events are recorded, supervised, and enforced. The article demonstrates that the effectiveness of these registries in maintaining public order depends on the alignment of substantive laws, administrative structures, and the cultural context of each society. Overall, while Iran and Turkey both emphasize the necessity of official marriage and divorce registration, adapting laws to social needs and effectively protecting the rights of children and women remain common challenges for both legal systems.

How to cite: Tavakoli, F., Varasteh Bazghaleh, M and Shams, A. (2026). Comparing the legal status of marriage and divorce offices in public order and regional development in Iran and Türkiye. *Geography and Regional Planning*, 16(63).270-288. <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.522090.4275>

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights

DOI: <https://doi.org/10.22034/jgeoq.2026.522090.4275>

Publisher: Qeshm Institute of Higher Education

Introduction

Marriage and divorce registration offices serve as fundamental legal and social institutions that play a vital role in ensuring public order, creating legal transparency, and protecting the rights of individuals within the family structure. These offices, through the official registration of marriage and divorce, contribute significantly to safeguarding the rights of both parties, preventing potential disputes, and facilitating the enforcement of laws related to personal status, including financial obligations such as dowry (mahr), alimony (nafaqa), child custody, and inheritance. The importance of marriage and divorce registration offices in public order can be analyzed within various frameworks, including family law, financial commitments, and the protection of children's rights, as official registration provides legal certainty, psychological security, and a reliable basis for judicial authorities to resolve family disputes. In Iran, all marriages and divorces must be officially registered in these offices under the supervision of governmental and judicial authorities, and failure to register carries criminal penalties, as stipulated in Article 645 of the Islamic Penal Code, which imposes imprisonment or fines for non-registration. Similarly, in Turkey, civil marriage and divorce must be registered through official authorities such as municipalities, and any marriage not registered in this manner, including religious marriages performed by imams without civil registration, is legally invalid and carries no legal recognition. However, despite these shared objectives of ensuring legal certainty and public order, significant differences exist between the legal frameworks, cultural contexts, and enforcement mechanisms of the two countries. Iran's legal system, grounded in Islamic jurisprudence, emphasizes the distinctive roles of men and women, with provisions regarding family leadership, residence, employment, financial relations, and obedience reflecting a patriarchal structure, while Turkey, following its secular legal reforms, has established a civil code based on the principle of gender equality,

granting equal rights and responsibilities to both spouses in all aspects of family life. These differences are evident in areas such as post-divorce financial rights, property division, alimony obligations, child custody arrangements, and the legal status of marital property, with Turkey's 2002 Civil Code (Law No. 4721) introducing comprehensive reforms that align with international human rights standards and the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), while Iran's laws remain rooted in traditional Islamic interpretations. Furthermore, Turkey's secular legal system separates state and religious institutions entirely, with official marriages conducted solely by government-appointed officials and religious ceremonies having no legal effect without prior or subsequent civil registration, whereas Iran's system integrates religious and legal frameworks, requiring compliance with both civil and Sharia standards. Despite the shared recognition of the importance of official registration as a tool for preventing disputes, protecting family rights, and maintaining public order, the divergent legal, cultural, and religious approaches in Iran and Turkey have led to different procedural requirements, enforcement mechanisms, and protective outcomes, raising important questions about the effectiveness of each system in achieving public order, protecting vulnerable family members, and responding to evolving social needs. Given the scarcity of comprehensive comparative studies examining the legal status and societal impact of marriage and divorce registration offices in these two neighboring countries, this research aims to analyze and compare the legal position, functions, challenges, and contributions of these institutions to public order and regional development in Iran and Turkey, thereby providing insights that can inform legal reforms, enhance institutional effectiveness, and contribute to the protection of family rights within the framework of sustainable development and social justice.

Methodology

This research is a comparative-analytical study that employs a qualitative theoretical approach using a library-based method. The study aims to compare the legal status of marriage and divorce registration offices in Iran and Turkey from the perspective of public order. Data and information were collected through the systematic review and analysis of primary and secondary sources, including relevant laws and regulations (such as Iran's Civil Code, Family Protection Law, and Registration Law; and Turkey's Civil Code No. 4721), official documents, judicial opinions, scholarly books, research articles, and academic theses. The collected data were then analyzed using a comparative method to identify similarities, differences, strengths, weaknesses, and challenges within the legal frameworks of both countries. The analysis focuses on evaluating the legal foundations, regulatory frameworks, supervisory mechanisms, enforcement procedures, and the practical impact of marriage and divorce registration offices on public order, family rights, and regional development. Particular attention is given to examining key areas such as the legal requirements for marriage and divorce registration, the rights and obligations of spouses, financial provisions (including dowry, alimony, and property division), child custody arrangements, the role of governmental and judicial oversight, the integration or separation of religious and civil institutions, and the effectiveness of these systems in preventing disputes and protecting vulnerable family members. The study also examines the cultural, historical, and political factors that have shaped the legal frameworks of both countries, providing a holistic understanding of how each system contributes to or challenges the maintenance of public order. Given the theoretical and comparative nature of this research, no primary data collection methods such as surveys or interviews were employed, and the study relies entirely on existing legal texts and scholarly literature to draw conclusions and propose recommendations.

Results and Discussion

The findings of this comparative study reveal that both Iran and Turkey recognize the critical importance of official marriage and divorce registration as a fundamental mechanism for ensuring public order, protecting family rights, and preventing legal disputes, yet significant differences exist in their legal frameworks, procedural requirements, and enforcement mechanisms. In Iran, the registration of marriage and divorce is mandatory under the Civil Code, the Family Protection Law (2012), and Article 645 of the Islamic Penal Code, which imposes criminal penalties—including imprisonment or fines—for failure to register permanent marriages, divorces, and revocations. The system operates under the supervision of the Judiciary, the Registration Organization, and other regulatory bodies, with notaries (*sardaftaran*) serving as official registrars who must comply with both civil and Sharia requirements. The results indicate that Iran's system places strong emphasis on financial obligations such as dowry (*mahr*), alimony (*nafaqa*), and child custody, which are legally enforceable only when marriages and divorces are officially registered, thereby providing legal certainty and reducing the potential for disputes. However, the discussion highlights several challenges facing Iran's system, including the absence of a comprehensive codified law specifically governing marriage and divorce offices, issues related to the excessive delegation of offices beyond capacity, lack of proper distance between offices, unclear fee structures, limited services, unauthorized interference by unofficial institutions, and the leasing of tokens, all of which can undermine public order and institutional effectiveness. In contrast, Turkey's legal system, grounded in the secular Civil Code No. 4721 (adopted in 2002), requires all marriages and divorces to be registered exclusively through official state authorities such as municipalities, with religious marriages performed by imams carrying no legal validity unless preceded by civil registration. The results show that Turkey's system, based on the principle of gender equality, grants equal rights and

responsibilities to both spouses, including equal division of property acquired during marriage (acquired property regime), mutual alimony obligations, and shared parental responsibilities, reflecting alignment with international standards and CEDAW. The discussion further reveals that while Turkey has made significant legal reforms to enhance gender equality, simplify registration procedures, and expand access to services, challenges remain, particularly regarding the persistence of informal religious marriages, regional disparities in access to registration services, and the need for continued public awareness about the legal consequences of non-registration. The comparative analysis demonstrates that the integration of religious and legal frameworks in Iran versus the strict separation of state and religion in Turkey has led to divergent outcomes in terms of gender equality, financial protections, and the legal status of marriages, with Turkey's system providing more comprehensive protections for women's rights but also facing challenges in reconciling secular law with deeply rooted social and religious norms. The study concludes that while both countries have made significant strides in ensuring legal registration, the effectiveness of these systems in maintaining public order and protecting family rights depends on continued legal reforms, enhanced public awareness, improved access to services—particularly in underserved areas—and strengthened coordination between registration offices, judicial bodies, and social institutions, with each country potentially benefiting from the experiences and best practices of the other.

Conclusion

The study concludes that marriage and divorce registration offices serve as fundamental legal and social institutions that play an indispensable role in maintaining public order, ensuring legal transparency, protecting family rights, and preventing disputes within both Iranian and Turkish legal systems. The comparative analysis demonstrates that while both countries recognize the mandatory nature of official marriage and divorce registration as a

prerequisite for legal validity and enforceability of rights, significant differences arise from their distinct legal, cultural, religious, and historical contexts. In Iran, the system is deeply rooted in Islamic jurisprudence, with laws emphasizing the distinctive roles of men and women, placing primary financial obligations—including dowry (mahr), alimony (nafaqa), and child custody—on the husband, and requiring compliance with both civil and Sharia standards, with non-registration carrying criminal penalties under Article 645 of the Islamic Penal Code. By contrast, Turkey's secular legal framework, particularly the Civil Code No. 4721 (2002), is based on the principle of gender equality, granting equal rights and responsibilities to both spouses, providing for the equal division of property acquired during marriage, imposing mutual alimony obligations, and requiring all marriages and divorces to be registered exclusively through official state authorities such as municipalities, with religious ceremonies having no legal effect without prior civil registration. The findings reveal that despite their shared objectives, each system faces unique challenges: Iran grapples with the absence of a comprehensive codified law for marriage offices, excessive delegation, unclear fee structures, limited services, unauthorized interference, and insufficient coordination among regulatory bodies, all of which can undermine public order; while Turkey faces challenges related to the persistence of informal religious marriages, regional disparities in access to registration services, and the need for continued public awareness about the legal consequences of non-registration, despite significant legal reforms that align with international human rights standards. The study emphasizes that the effectiveness of marriage and divorce registration systems in maintaining public order and protecting family rights depends on several critical factors, including legal clarity and coherence, robust supervisory mechanisms, enhanced public education about the importance of official registration, improved access to services in underserved

areas, professional training for registrars, and strengthened coordination between registration offices, judicial bodies, and social institutions. Furthermore, the research highlights that both countries can benefit from mutual learning and the adoption of best practices, with Iran potentially enhancing gender equality protections and simplifying registration procedures, while Turkey may strengthen its efforts to address informal religious marriages and improve public compliance with civil registration requirements. Ultimately, the study concludes that the official registration of marriages and divorces is not merely an administrative

formality but a vital instrument for protecting vulnerable family members—particularly women and children—ensuring financial security, facilitating the enforcement of legal rights, and promoting social stability, sustainable development, and the rule of law. Therefore, continued legal reforms, technological innovation, inter-institutional collaboration, and public engagement are essential for strengthening the role of marriage and divorce registration offices in promoting public order, protecting family rights, and contributing to the broader goals of social justice and sustainable development in both Iran and Turkey.

Ethical considerations

Following the principles of research ethics

The authors have observed the principles of ethics in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

First author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Second author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Third author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting

data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Fourth author: Preparation of samples, conducting experiments and collecting data, performing calculations, statistical analysis of data, analysis and interpretation of information and results, preparing a draft of the article.

Ethical Considerations

The authors affirm that they have adhered to ethical research practices, avoiding plagiarism, misconduct, data fabrication or falsification, and have provided their consent for this article's publication.

Funding

This research was conducted without any financial support from Payam Noor University.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقایسه جایگاه حقوقی دفاتر ازدواج و طلاق در نظم عمومی و توسعه منطقه‌ای در ایران و ترکیه

فرامرز توکلی^۱، محمد وارسته بازقلعه^۲✉، احمد شمس^۳

۱. گروه حقوق عمومی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: faramarz.t@gmail.com

۲. نویسنده مسئول. گروه حقوق، واحد پرند، دانشگاه آزاد اسلامی، پرند، ایران. رایانامه: m.varasteh62@iaiu.ac.ir

۳. گروه حقوق، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: ahmad.sh@gmail.com

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>دفاتر ازدواج و طلاق به عنوان نهادهای کلیدی ثبت وقایع حقوقی، نقش اساسی در تضمین نظم عمومی، شفافیت قانونی و حمایت از حقوق افراد ایفا می‌کنند. این مقاله به بررسی جایگاه این دفاتر در ایران و ترکیه و تأثیر آن‌ها بر ثبات حقوق خانواده، کاهش دعاوی و اجرای قوانین احوال شخصیه می‌پردازد. در ایران، ثبت رسمی ازدواج و طلاق با ایجاد اسناد مکتوب و معتبر، موجب امنیت روانی جامعه، شفاف‌سازی تعهدات مالی (مانند مهریه و نفقه) و پیشگیری از اختلافات خانوادگی می‌شود. در ترکیه نیز ثبت اجباری ازدواج و طلاق رویکردی مشابه به نظم عمومی دارد، اما روش‌های اجرایی آن با ایران متفاوت است و در برخی موارد با ملاحظات مذهبی و فرهنگی تلفیق می‌شود. هر دو کشور دفاتر مذکور را ابزاری برای تسهیل روابط خانوادگی و کاهش مسائل حقوقی می‌دانند، با این حال تفاوت‌های قانونی و فرهنگی باعث شده شیوه ثبت، نظارت و ضمانت اجرایی این وقایع در دو کشور یکسان نباشد. مقاله نشان می‌دهد که کارآمدی این دفاتر در نظم عمومی، مستلزم هماهنگی میان قوانین موضوعه، ساختار اجرایی و بافت فرهنگی جامعه است. در مجموع، هرچند ایران و ترکیه بر ضرورت ثبت رسمی ازدواج و طلاق تأکید دارند، اما تطابق قوانین با نیازهای اجتماعی و حمایت مؤثر از حقوق کودکان و زنان، از چالش‌های مشترک هر دو نظام حقوقی محسوب می‌شود.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۲/۱۸</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۳/۱۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۳/۲۶</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۳/۲۶</p> <p>کلیدواژه‌ها: نظم عمومی ثبت رسمی حقوق خانواده ایران ترکیه</p>

استناد: توکلی، فرامرز، وارسته بازقلعه، محمد و شمس، احمد. (۱۴۰۵). مقایسه جایگاه حقوقی دفاتر ازدواج و طلاق در نظم عمومی و توسعه منطقه‌ای در ایران و ترکیه. *جغرافیا و برنامه ریزی منطقه‌ای*، ۱۶(۶۳): ۲۷۰-۲۸۸. DOI: 10.22034/jgeoq.2026.522090.4275

© نویسندگان.

ناشر: موسسه آموزش عالی قشم

مقدمه

دفاتر ازدواج و طلاق، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی و حقوقی، جایگاه ویژه‌ای در ساختار حقوقی و فرهنگی جوامع مختلف دارند. این دفاتر با ایجاد بستر قانونی مناسب برای ثبت وقایع احوال شخصیه، از جمله ازدواج و طلاق، نقشی حیاتی در تنظیم روابط خانوادگی، حفاظت از حقوق افراد و تأمین نظم عمومی ایفا می‌کنند. به‌طور خاص، ثبت ازدواج و طلاق به‌عنوان یک ابزار حقوقی، اهداف متعددی را دنبال می‌کند که از جمله آن‌ها می‌توان به حفظ نظم اجتماعی، پیشگیری از دعوی احتمالی و تضمین حقوق اعضای خانواده، به ویژه زنان و کودکان، اشاره کرد. در این زمینه، کشورهای مختلف بسته به فرهنگ، ساختار اجتماعی و نظام حقوقی خود، ساز و کارهای متفاوتی را برای نظارت و اداره دفاتر ازدواج و طلاق به کار می‌گیرند.

در ایران، دفاتر ازدواج و طلاق زیر نظر نهادهای دولتی و قضایی فعالیت می‌کنند و تمامی ازدواج‌ها و طلاق‌ها باید به‌طور رسمی در این دفاتر ثبت شوند. این الزام قانونی، نه تنها ابزاری برای تسهیل اجرای احکام و حقوق خانواده است، بلکه به تضمین حقوق مالی و غیرمالی طرفین نیز کمک شایانی می‌کند. برای نمونه، در ایران ثبت رسمی ازدواج موجب می‌شود که تعهدات مالی همچون مهریه و نفقه قابل پیگیری و ضمانت اجرایی باشند. همچنین، ثبت طلاق نیز به شفاف‌سازی حقوق و تعهدات مالی و حضانت کودکان کمک می‌کند و از بروز مسائل حقوقی پیچیده و اختلافات مکرر میان طرفین جلوگیری می‌کند. این دفاتر در چارچوب قانون احوال شخصیه و قوانین خانواده، به ویژه در زمینه حمایت از حقوق زنان و کودکان، عمل می‌کنند و می‌توان آن‌ها را یکی از ارکان اساسی حفظ نظم عمومی در جامعه تلقی کرد. همانطوری که ثبت صحیح و دقیق این وقایع در حفظ نظم عمومی بسیار مؤثر است، عدم دقت در ثبت وقایع و یا عملکرد ناصحیح، در خدشه‌دار شدن نظم عمومی بسیار تأثیر دارد.

از سوی دیگر، در ترکیه نیز دفاتر ازدواج و طلاق به‌عنوان نهادهای رسمی، دارای جایگاهی مشابه هستند، اما در عین حال تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی میان دو کشور موجب شده تا در نحوه اداره این دفاتر و الزامات قانونی مرتبط با آن‌ها، تفاوت‌های قابل توجهی وجود داشته باشد. ترکیه، به‌عنوان کشوری با پیشینه مذهبی اما با نظامی سکولار، رویکرد متفاوتی را در این حوزه به کار گرفته است. در ترکیه، الزام ثبت ازدواج و طلاق به منظور تأمین حقوق طرفین و ارتقای نظم اجتماعی نیز از اهمیت زیادی برخوردار است، اما نوع تعامل نهادهای قانونی و مذهبی و نوع ضمانت‌های اجرایی در حوزه حقوق خانواده در ترکیه با ایران تفاوت‌هایی دارد. به‌عنوان مثال، در ترکیه با وجود رعایت اصول قانونی، مواردی مانند حقوق مالی پس از طلاق و حضانت کودکان با رویکردی تلفیقی از قوانین مدنی و ارزش‌های اجتماعی و مذهبی تعیین می‌شود.

این مقاله با هدف بررسی تطبیقی مقایسه جایگاه دفاتر رسمی ازدواج و طلاق در ایران و ترکیه از دیدگاه حقوقی در قالب یک مطالعه نظری و به شیوه مروری انجام گرفته است که به روش کتابخانه‌ای با فیش‌برداری و مرور کتاب‌ها و پژوهش‌ها و مقالات انجام شده پیرامون موضوع و تحلیل تأثیر آن‌ها بر نظم عمومی در هر دو کشور نگاشته شده است. با بررسی مبانی حقوقی و اجتماعی ثبت ازدواج و طلاق در این دو کشور، تلاش می‌شود تا به پرسش‌هایی از قبیل اهمیت ثبت رسمی وقایع احوال شخصیه، تأثیر آن بر امنیت حقوقی افراد و چگونگی حفظ حقوق زنان و کودکان پاسخ داده شود. در این راستا، ضمن پرداختن به مبانی و الزامات قانونی، به تفاوت‌های فرهنگی و مذهبی و تأثیر آن‌ها بر سازوکارهای حقوقی پرداخته خواهد شد تا شناخت دقیق‌تری از نقش این دفاتر در حفظ نظم عمومی و توازن حقوقی در جامعه به دست آید. بررسی تطبیقی ایران و ترکیه در این زمینه می‌تواند به‌عنوان الگویی برای تحلیل و ارتقای ساختارهای حقوقی مرتبط با احوال شخصیه در سایر کشورها نیز مفید باشد و به‌ویژه در جوامعی که با مسئله تعامل میان ارزش‌های فرهنگی و نظام حقوقی مواجه هستند، مورد استفاده قرار گیرد.

دفاتر ازدواج و طلاق

دفاتر ازدواج و طلاق، نهادهایی رسمی هستند که وظیفه ثبت وقایع احوال شخصیه، به ویژه ازدواج و طلاق، را به عنوان یکی از الزامات قانونی بر عهده دارند. این نهادها با هدف ثبت وقایع خانوادگی و ایجاد چارچوب قانونی برای ثبت رسمی ازدواج و طلاق تأسیس شده‌اند. در واقع، این دفاتر یکی از ابزارهای مهم حقوقی برای سازماندهی روابط خانوادگی و حفظ نظم عمومی در جامعه محسوب می‌شوند.

به عبارت دیگر، دفاتر ازدواج و طلاق از نهادهای تخصصی مدنی هستند که بخشی از وظایف اجرایی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را انجام می‌دهند. این دفاتر از نظر مالی مستقل هستند و به طور خصوصی اداره می‌شوند؛ ولی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور سردفتران (مدیران دفاتر) را گزینش می‌کند، قوانین این دفاتر را تنظیم و ابلاغ می‌کند و بر عملکرد این دفاتر نظارت می‌کند. (صمدی اکمل، ۱۳۹۷: ۳)

در ترکیه، بر اساس مقررات دولتی؛ شهردار، کدخدای روستا، یا مأموری که توسط دولت تعیین شده، مسئول اعطا و تأیید قرارداد ازدواج است. بنا بر این، قرارداد ازدواج باید توسط یک مأمور منصوب اجرا شود تا اعتبار رسمی کسب کند. در صورت اجرای قرارداد ازدواج توسط شخصی غیر از مأمور دولتی؛ ازدواج طبق ماده ۱۳۴ قانون مدنی باطل و فاقد اعتبار تلقی می‌شود. (Yakar, 2024)

سردفتران ازدواج و طلاق

وظیفه اصلی سردفتران، ثبت اسناد رسمی است. دفاتر ازدواج و طلاق از نهادهای تخصصی مدنی هستند که بخشی از وظایف اجرایی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را انجام می‌دهند و دارای وظایف و مسئولیت‌های مدنی مشخصی هستند که مستلزم به اجرا و رعایت آن می‌باشند. (صمدی اکمل، ۱۳۹۷: ۴)

نظم عمومی

نظم عمومی به مجموعه قواعد و اصولی گفته می‌شود که برای حفظ منافع عمومی، اخلاق حسنه، رضایت اجتماعی و ثبات جامعه ضروری هستند. این قواعد از آن جهت اهمیت دارند که حتی توافق افراد مطابق ماده ۹۷۵ ق.م.ب. بر خلاف آن‌ها معتبر نیست. به عبارتی در هر کشور، نظم عمومی شامل احترام به اصول عالی اخلاق انسانی و اجتماعی به همان نحوی که در آن کشور جایگیر شده می‌باشد. (مرسلی، ۱۳۸۹: ۹)

نظم عمومی در حقوق

نظم عمومی (Public Order) در حقوق به مجموعه‌ای از اصول و قواعد بنیادین اطلاق می‌شود که برای حفظ نظم و انسجام اجتماعی و تضمین بقای یک جامعه ضروری تلقی می‌گردند. این مفهوم، چارچوبی را مشخص می‌کند که در آن آزادی‌های فردی و حقوق خصوصی محدود به مصالح و ارزش‌های والاتر اجتماعی می‌شوند. به بیان دیگر، نظم عمومی خط قرمزی است که عبور از آن، به نحوی که مخل نظم اجتماعی و ارزش‌های پذیرفته شده جامعه باشد، مجاز نیست. (عالم زاده، ۱۴۰۲: ۱۵۰)

آقای دکتر کاتوزیان در کتاب "فلسفه حقوق" نظم عمومی را مجموعه اصولی می‌داند که برای حفظ نظام اجتماعی ضروری است و نقض آن‌ها موجب اختلال در زندگی عمومی می‌شود (کاتوزیان، ۱۳۸۷: ۱۲۷) همچنین در دایره المعارف حقوقی بین‌المللی، نظم عمومی به عنوان "اصول بنیادینی که از منافع اساسی جامعه حفاظت می‌کند" تعریف شده است. (International Encyclopedia of Comparative Law, 1987). (عالم زاده، ۱۴۰۲: ۱۶۹)

نظم عمومی در حقوق خانواده

خانواده هسته اصلی هر اجتماع است و نظم موجود در آن بستگی کامل با نظم عمومی دارد. بنابراین، اشخاص نمی‌توانند در قراردادهای خصوصی، قواعد حاکم بر خانواده را برهم بزنند و حقوق و تکالیف دیگری برای خود معین کنند. (نیکبخت، ۱۴۰۳: ۱۴۶) نظم عمومی در حوزه حقوق خانواده، به طور خاص در نهاد ازدواج و طلاق، نقش محوری ایفا می‌کند از ابعاد مختلف نظم عمومی در حقوق خانواده می‌توان به حفظ کیان خانواده، حمایت از اعضای ضعیف‌تر خانواده، جلوگیری از اعمال خلاف اخلاق و عفت عمومی و تضمین سلامت نسل اشاره کرد.

ثبت وقایع احوال شخصیه به عنوان ابزاری برای تأمین نظم عمومی

ثبت وقایع احوال شخصیه، باعث می‌شود که تمامی تغییرات و وقایع مهم خانوادگی در جامعه به صورت رسمی و قانونی مستندسازی شوند و از ایجاد روابط غیررسمی که می‌تواند به بی‌نظمی‌های حقوقی و اجتماعی منجر شود، جلوگیری می‌کند. در واقع، ثبت ازدواج و طلاق موجب افزایش شفافیت در نظام حقوقی و کاهش دعاوی و مشکلات مرتبط با احوال شخصیه می‌شود. (ملک، حبیبی، معصومی، ۱۴۰۲: ۴۵)

در ایران، قانون‌گذار با الزام به ثبت ازدواج و طلاق در دفاتر رسمی، به دنبال حفظ نظم عمومی و مدیریت بهتر روابط خانوادگی است. خانواده هسته اصلی هر اجتماع است و نظم موجود در آن بستگی با نظم عمومی دارد. (نیکبخت، ۱۴۰۳: ۱۴۶) این امر نه تنها باعث حمایت از حقوق زوجین و کودکان می‌شود، بلکه به کاهش مشکلات قضایی و ایجاد نظم در روابط خانوادگی نیز کمک می‌کند.

ثبت ازدواج و طلاق به عنوان یک ابزار پیشگیرانه، از بروز دعاوی حقوقی و اختلافات مالی جلوگیری می‌کند و به افراد امکان می‌دهد که در صورت بروز مشکلات، به اسناد قانونی استناد کنند. همچنین، دفاتر ازدواج و طلاق با ارائه اسناد و اطلاعات رسمی به مراجع قانونی، به قضات و وکلای حقوقی این امکان را می‌دهند که دعاوی را با استناد به مدارک رسمی و قابل اعتماد بررسی کنند.

یکی دیگر از مهم‌ترین جنبه‌های ثبت رسمی ازدواج و طلاق، حمایت از حقوق مالی و غیرمالی زوجین و تأمین حقوق کودکان در صورت بروز اختلافات است. ثبت رسمی ازدواج و طلاق، طرفین را به تعهدات قانونی خود پایبند می‌سازد و از سوی دیگر، حمایت قانونی از حقوق فردی، به ویژه در موارد مرتبط با حقوق مالی پس از طلاق مانند مهریه، نفقه، و حق حضانت فرزندان را تضمین می‌کند. (صفایی؛ عراقی و ...، ۱۴۰۱: ۴۴۴) این نوع حمایت قانونی سبب می‌شود که زوجین بتوانند با اطمینان بیشتر به پیگیری حقوق خود بپردازند.

در ترکیه، ثبت رسمی وقایع خانوادگی به عنوان بخشی از نظام حقوقی مدنی شناخته می‌شود و به حفظ نظم عمومی و کاهش مسائل حقوقی ناشی از روابط غیررسمی کمک می‌کند.

مبانی حقوق زوجین در قوانین ایران و ترکیه

روشن است که قوانین کشور ما با توجه به اسلامی بودن نظام، وابستگی جدی به دین و شریعت اسلامی دارد. بر این اساس، قوانین داخلی ما همه مقید به هماهنگی با موازین اسلامی هستند، بنابراین حقوق زوجین در قانون ایران مبتنی بر تفاوت نقش زن و مرد است. این حقوق به مفهوم عام آن می‌تواند شامل بسیاری از مفاد قانون مدنی در حوزه خانواده باشد و حتی مباحثی همچون

طلاق و ارث و حضانت فرزندان را نیز شامل شود. برای نمونه در موارد متعددی نظیر ریاست خانواده، اقامتگاه، اشتغال، روابط مالی، تمکین، و... زنان حقوق متفاوت و فرودستی نسبت به مردان دارند. در سوی مقابل سکولاریسم حاکم بر نظام حقوقی و سیاسی ترکیه، قوانین این کشور را از قوانین ایران که بسیاری از مواد آن از منابع فقهی استنباط شده متمایز می‌کند. قانون مدنی ۴۷۲۱ ماده‌ای ترکیه که در اول ژانویه سال ۲۰۰۲ به تصویب مجلس این کشور رسیده است تغییرات زیادی خصوصاً در حوزه حقوق خانواده ایجاد کرده است. در ماهیت این مقررات جدید اصل برابری زن و مرد نهفته است، چه در اصول قانون اساسی و چه در مقابل کنوانسیون‌های بین‌المللی متعددی که این کشور به آن‌ها ملحق شده است لزوم برابری زن و مرد پذیرفته شده است و به طور طبیعی این مقررات در حوزه حقوق خانواده آشکارتر می‌باشد. به این ترتیب جامعه امروزی ترکیه با قوانینی مواجه است که برابری زن و مرد در داخل خانواده را پذیرفته و تفکر خانواده سنتی در حال فروپاشی می‌باشد و یک مدل جدیدی از خانواده تشکیل شده است که زوجین در همه زمینه‌ها حقوق برابر و یکسانی را دارند. تغییرات اساسی در حوزه حقوق خانواده و در روابط مالی و غیرمالی (شخصی) زوجین ایجاد گردیده است. در اساس این مقررات، قاعده برابری زن مرد در حقوق و تکالیف نهفته است. (پاک‌نیت و باشکوه، ۱۴۹۳: ۱۳)

قانون خانواده در ایران و ترکیه

در ایران، قانون حمایت خانواده در سال ۱۳۹۱ به تصویب رسید، که یکی از جدیدترین و جامع‌ترین قوانین مرتبط با حقوق خانواده در ایران است. این قانون، ثبت رسمی ازدواج و طلاق را الزامی می‌داند و تاکید می‌کند که هر گونه ازدواج و طلاق باید در دفاتر رسمی ثبت وقایع احوال شخصیه به ثبت برسد. قانون مذکور همچنین شرایط ویژه‌ای را برای ثبت ازدواج و طلاق‌هایی که به صورت غیررسمی انجام شده‌اند، پیش‌بینی کرده است، به طوری که عدم ثبت آن‌ها ممکن است منجر به مجازات‌های قانونی برای طرفین یا دفا تر متخلف شود.

قانون خانواده در ترکیه نه تنها از آینده خانواده و فرزندان محافظت می‌کند، بلکه اطلاعاتی در مورد حقوق خانواده در این کشور ارائه می‌دهد. در صورت طلاق، حضانت وارد بحث می‌شود، در صورتی که در میان فرزندان صغیر باشد. یادآوری می‌کنیم که طبق قانون مدنی هر دو وظیفه تربیت فرزند تا سن ۱۸ سالگی را بر عهده دارند. کودکان در ترکیه حقوق زیادی دارند و والدین باید به وظیفه خود عمل کنند. اگر یکی از والدین حضانت را به دست آورد، دیگری باید نفقه را بپردازد و تحصیلات و شرایط صحیح زندگی را حفظ کند. (Demir, S.A., 2013)

همان قانون خانواده در ترکیه اطلاعاتی در مورد فسخ ازدواج در این کشور به علاوه جزئیاتی در مورد قراردادهای قبل و بعد از ازدواج که به اموال همسران آینده اشاره دارد، ارائه می‌دهد. (Demir, S.A., 2013)

ثبت نکاح در ایران

قوانین ایران نیز ثبت ازدواج و طلاق را یکی از تعهدات زوجین می‌داند و با ذکر اصولی مانند پرداخت مهریه، نفقه و حقوق مرتبط با حضانت فرزندان، بر الزام ثبت رسمی این وقایع تاکید می‌کند. ماده ۶۴۵ قانون مجازات اسلامی نیز به صراحت بیان می‌کند که عدم ثبت ازدواج دائم، طلاق، و رجوع، دارای مجازات حبس تعزیری یا جزای نقدی خواهد بود. این مقررات قانونی نه تنها از ایجاد اختلافات مالی و حقوقی میان زوجین جلوگیری می‌کند، بلکه به حمایت از حقوق زنان و کودکان در شرایط جدایی نیز کمک شایانی می‌کند. (کاتوزیان، ۱۴۰۲: ۲۴۵)

قوانین جاری مربوط به ثبت ازدواج و طلاق در ایران

قوانین جاری ایران به‌طور صریح و دقیق دفاتر ازدواج و طلاق را ملزم به ثبت رسمی ازدواج و طلاق می‌کنند. این قوانین با هدف ایجاد چارچوبی قانونی برای حمایت از حقوق طرفین، به ویژه در شرایطی که دعاوی خانوادگی و حقوق مالی مطرح می‌شوند، تدوین شده‌اند. قانون ثبت احوال و قانون حمایت خانواده دو سند اصلی و مرجع در این زمینه هستند که به صراحت قواعد و الزامات ثبت ازدواج و طلاق را تعیین کرده‌اند. (ملک، حبیبی و معصومی، ۱۴۰۲: ۳۹).

علاوه بر این، قوانین جاری، دفاتر ازدواج و طلاق را به رعایت چارچوب‌های دقیق و رسمی برای ثبت این وقایع موظف می‌کند. به این صورت که هرگونه ازدواج و طلاقی که ثبت رسمی نشده باشد، از نظر قانونی اعتباری ندارد و حقوق مرتبط با آن به راحتی قابل پیگیری نخواهد بود. به این ترتیب، قانون‌گذار با الزام ثبت وقایع احوال شخصیه، به نظم عمومی و حمایت از حقوق خانواده کمک کرده و از بروز دعاوی احتمالی جلوگیری می‌کند. (مظفری، ۱۳۹۶: ۵۰)

نهادهای نظارتی مرتبط با دفاتر ازدواج و طلاق

نظارت بر دفاتر ازدواج و طلاق در ایران به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان تضمین حقوق خانواده و اجرای قوانین ثبت احوال شخصیه، توسط نهادهای مختلف صورت می‌گیرد. این نهادها شامل قوه قضائیه، اداره بازرسی، ارزیابی عملکرد و رسیدگی بر شکایات سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، هستند که هر یک نقش‌های معینی در نظارت و تنظیم فعالیت‌های دفاتر ازدواج و طلاق ایفا می‌کنند. (سلیمانی، ۱۳۹۶: ۵۸)

آسیب‌ها و مشکلات کلی در حوزه دفاتر ازدواج و طلاق در ایران

بررسی و توضیح هر بند از آسیب‌های ذیل‌الذکر نیاز به وقت و مقاله اختصاصی دارد؛ لذا برای دور نشدن از بحث اصلی فقط به عنوان تعدادی از آسیب‌ها اشاره می‌کنیم.

فقدان قانون مدون در حوزه دفاتر ازدواج و طلاق خصوصاً در زمینه حقوق شغلی؛

بروز مشکلات متعدد در واگذاری دفاتر ازدواج بیش از ظرفیت؛

عدم رعایت فاصله مناسب بین دفاتر ازدواج و طلاق؛

عدم وجود ضابطه‌ای مشخص در تعیین تعرفه ثبت وقایع ازدواج و طلاق و امور فرعی؛

محدود بودن خدمات دفاتر ازدواج و طلاق؛

دخالت موسسات غیر مجاز در امور ازدواج؛

واگذاری و اجاره توکن و...

با توجه به نمونه آسیب‌های ذکر شده فوق، که فقط به تعداد کمی از آن‌ها اشاره شد، همگی را می‌توان از موجبات اختلال در نظم عمومی تلقی نمود.

الزامات قانونی و اجرایی مرتبط با دفاتر ازدواج و طلاق

دفاتر ازدواج و طلاق ملزم به رعایت الزامات قانونی و اجرایی هستند که در قوانین مختلف، از جمله قانون مدنی، قانون حمایت خانواده و مقررات و بخشنامه‌های ثبتی، تعیین شده‌اند. این الزامات شامل مقررات دقیقی درباره چگونگی ثبت وقایع، مدارک لازم،

رعایت اصول و قواعد قانونی در تنظیم اسناد، و گزارش دهی به نهادهای نظارتی است. به عنوان مثال، دفاتر ملزم به ثبت تمامی ازدواج‌ها و طلاق‌ها در دفاتر رسمی و ارائه اطلاعات به سازمان ثبت احوال هستند. (ملک، حبیبی و معصومی، ۱۴۰۲: ۴۲).

یکی از مهم‌ترین الزامات قانونی این است که دفاتر ازدواج و طلاق موظف‌اند ازدواج و طلاق‌ها را فقط پس از رعایت کامل شرایط و ضوابط قانونی ثبت کنند. همچنین، این دفاتر باید اسناد را با دقت بالا و بدون هرگونه خطا یا کاستی تنظیم و نگهداری کنند، زیرا هرگونه نقص یا خطا در اسناد می‌تواند به مشکلات قانونی و نقض حقوق طرفین منجر شود. علاوه بر این، دفاتر ملزم به اجرای دستورالعمل‌های صادرشده از سوی نهادهای نظارتی و ارائه گزارش‌های دوره‌ای به این نهادها هستند. (مظفری، ۱۳۹۶: ۵۷)

در نهایت، یکی از الزامات مهم برای دفاتر، آموزش مستمر کارکنان در زمینه قوانین و مقررات جدید است. با توجه به تغییرات مداوم در قوانین و مقررات، دفاتر ازدواج و طلاق نیاز دارند که کارکنان خود را با آخرین دستورالعمل‌ها و مقررات آشنا کنند تا بتوانند خدماتی متناسب با استانداردهای قانونی ارائه دهند. این الزام باعث افزایش دقت و صحت در ثبت وقایع و حفظ حقوق قانونی افراد می‌شود. (مظفری، ۱۳۹۶: ۵۸)

جایگاه قانونی دفاتر ازدواج و طلاق در ایران و ترکیه

در ایران، دفاتر ازدواج و طلاق جایگاهی رسمی و قانونی دارند و تحت نظارت قوه قضاییه عمل می‌کنند. قوانین و مقررات مختلفی، از جمله قانون مدنی، قانون حمایت خانواده و مقررات و بخشنامه‌های ثبتی، این دفاتر را ملزم به ثبت وقایع احوال شخصیه، به ویژه ازدواج و طلاق، کرده‌اند. به عنوان یکی از وظایف کلیدی، این دفاتر مسئولیت ثبت، نگهداری و ارائه اطلاعات مرتبط با ازدواج و طلاق را به عهده دارند، به طوری که عدم ثبت این وقایع می‌تواند پیامدهای قانونی متعددی برای افراد به همراه داشته باشد.

در ترکیه نیز دفاتر مشابهی برای ثبت وقایع خانوادگی فعالیت می‌کنند، اما با توجه به سیستم سکولار این کشور، این نهادها تحت نظارت سازمان‌های دولتی مانند شهرداری‌ها قرار دارند و از ساختارهای مذهبی جدا هستند.

این دفاتر در سیستم‌های حقوقی مختلف به دو هدف اصلی خدمت می‌کنند. نخست، از طریق ثبت رسمی ازدواج و طلاق، به حفظ حقوق افراد، به ویژه زنان و کودکان، کمک می‌کنند و دوم، از طریق ثبت وقایع احوال شخصیه به کاهش دعاوی احتمالی میان زوجین و برقراری نظم عمومی کمک می‌نمایند.

درواقع در ترکیه بر خلاف ایران ازدواج رسمی از طریق مأمورین اجرایی شهرداری‌ها صورت می‌پذیرد و افرادی که اعتقادات مذهبی دارند در ترکیه علاوه بر ثبت ازدواج در شهرداری‌ها توسط افراد مذهبی که به اصطلاح در ترکیه امام نکاحی گفته می‌شوند می‌توانند به عقد هم در بیایند. (Ersoy, E, ۲۰۲۱)

البته از نظر قانون ترکیه عقد امام، رسمی نیست و هر نوع ازدواجی غیر از طریق شهرداری‌ها غیرقانونی محسوب می‌شود و رسمیت ندارد. پس در ترکیه حتی عقد امام بدون عقد رسمی دارای ارزش قانونی نیست. همچنین در قوانین ترکیه عقدی به عنوان موقت (ازدواج موقت) وجود ندارد و این کار قانونی نیست.

برای ثبت ازدواج، ارائه مدارکی از قبیل: فرم اظهارنامه ازدواج، گواهی تجرد، گواهی پزشکی و برای ازدواج افراد صغیر و اشخاصی که اهلیت محدود دارند؛ رضایت‌نامه نماینده قانونی به همراه امضای تصدیق شده رسمی الزامی است. (Ersoy, E, ۲۰۲۱)

ازدواج در ترکیه

ازدواج در ترکیه به عنوان یک نهاد قانونی و اجتماعی اهمیت بالایی دارد. این نهاد تحت تأثیر قوانین مدنی و مذهبی قرار دارد و شرایط و مقررات خاصی برای آن وجود دارد. (Demir,S.A, 2013)

شرایط قانونی ازدواج در ترکیه

برای عقد ازدواج در ترکیه، شرایط زیر باید رعایت شود: (Demir,S.A,2013)
توافق طرفین: هر دو طرف باید با آزادی کامل و بدون فشار، تمایل به ازدواج داشته باشند.
سن قانونی: هر یک از طرفین باید حداقل به سن قانونی ازدواج رسیده باشند.
در یکی مطالعات تحلیلی ترکیه، چنین بیان شده که زنانی با تحصیلات کمتر و سطوح رفاهی پایین‌تر تمایل بیشتری به ترجیح سن ازدواج پایین‌تر داشتند. (Sarac,M, 2024)
اهلیت: هر دو طرف باید از لحاظ عقلانی و جسمانی توانایی ازدواج را داشته باشند.

انواع ازدواج در ترکیه

در ترکیه، دو نوع ازدواج وجود دارد:

ازدواج مدنی: این نوع ازدواج توسط نهادهای دولتی، معمولاً شهرداری‌ها، ثبت می‌شود. ازدواج مدنی برای رسمیت یافتن و ایجاد حقوق قانونی بین زوجین ضروری است و به عنوان تنها نوع ازدواج معتبر شناخته می‌شود. (Demir,S.A, 2013)
ازدواج مذهبی: در کنار ازدواج مدنی، برخی افراد ممکن است مراسم مذهبی را نیز برگزار کنند. این نوع ازدواج بدون ثبت قانونی در نظر گرفته می‌شود و به تنهایی اعتبار قانونی ندارد. (Demir,S.A, 2013)

بررسی قوانین ثبت وقایع احوال شخصیه در ترکیه

در ترکیه، قوانین مرتبط با ثبت وقایع احوال شخصیه از جمله ازدواج و طلاق بر پایه اصول مدنی و سکولار تنظیم شده‌اند. پس از تأسیس جمهوری ترکیه و جدایی کامل دین از سیاست، نظام حقوقی این کشور بر اساس اصول لائیسیتته شکل گرفت که بر تمامی امور اجتماعی و خانوادگی از جمله ازدواج و طلاق نیز تأثیرگذار بود. قانون مدنی ترکیه در سال ۱۹۲۶ که از قانون سوئیس اقتباس و به تصویب رسید، به عنوان مرجع اصلی تنظیم حقوق خانواده شناخته می‌شود و این قانون دفاتر ثبت ازدواج و طلاق را به‌عنوان نهادهای رسمی برای ثبت وقایع احوال شخصیه تعیین کرد. ثبت رسمی ازدواج و طلاق در ترکیه ضروری است و بدون ثبت رسمی، وقایع ازدواج و طلاق در محاکم قضایی معتبر شناخته نمی‌شوند. (مخلص آبادی فراهانی، ۱۳۹۵: ۲۷)
از منظر حقوقی، تمامی ازدواج‌ها و طلاق‌ها باید در دفاتر رسمی ثبت وقایع احوال شخصیه و با رعایت الزامات قانونی ثبت شوند. این قانون به دولت اجازه می‌دهد تا نظارت دقیقی بر روابط خانوادگی داشته باشد و از طریق اسناد رسمی، حقوق افراد را در صورت بروز اختلافات قانونی تضمین کند. عدم ثبت رسمی ازدواج و طلاق در ترکیه موجب عدم اعتبار قانونی برای این روابط می‌شود و ممکن است فرد را از بسیاری از حقوق قانونی محروم کند. (بروجردی، ۱۳۹۴: ۳۷)

تغییرات و اصلاحات قانونی در ثبت ازدواج و طلاق در ترکیه

قوانین مربوط به ثبت ازدواج و طلاق در ترکیه طی دهه‌های گذشته دچار تغییرات و اصلاحات متعددی شده‌اند تا با تغییرات اجتماعی و نیازهای جدید جامعه همگام شوند. در سال‌های اخیر، به‌ویژه با تأثیرات ناشی از جهانی‌سازی و تغییرات فرهنگی، قوانین مرتبط با ثبت وقایع احوال شخصیه بازنگری شده و تدابیری برای ساده‌سازی و شفاف‌سازی فرآیندهای ثبت اتخاذ شده است (Caarls, & Valk, H.A.G, 2018) به عنوان مثال، اصلاحاتی در قانون مدنی ترکیه اعمال شد تا افراد بیشتری امکان دسترسی به دفاتر ثبت ازدواج و طلاق را داشته باشند و از پیچیدگی‌های اداری کاسته شود. (Aydin, et.al, 2025)

بعد از جنگ جهانی دوم و انقلاب صنعتی، با وارد شدن زنان به عرصه فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی نیاز به الغای قوانین نابرابر بیشتر شد و بعد از آن نیز در قوانین ملی برابری زن و مرد به تصویب رسید. (قربانزاده، ۱۳۹۲: ۴۶)

در سال‌های اخیر، ترکیه گام‌هایی در راستای تطبیق قوانین خود با استانداردهای حقوق بشر و حقوق خانواده بین‌المللی برداشته است. این اصلاحات شامل بهبود حمایت‌های قانونی از حقوق زنان و کودکان در شرایط طلاق و افزایش دسترسی به اطلاعات ثبت‌شده در دفاتر ازدواج و طلاق است. هدف این تغییرات، بهبود دسترسی همگانی به این خدمات و تقویت حقوق خانواده بوده است. (همان: ۲۸)

مسئله طلاق در ترکیه، هم زمان با روند نوسازی جامعه، وارد مرحله‌ای کاملاً متفاوت از گذشته شد. ساختار خانواده که در دوره عثمانی بر مبنای شریعت اسلامی، عرف و پیوندهای خویشاوندی شکل گرفته بود، با تأسیس جمهوری ترکیه، دستخوش تغییرات بنیادین گردید.

نقش دولت و نهادهای قانونی در نظارت بر دفاتر ازدواج و طلاق در ترکیه

دولت ترکیه و نهادهای قانونی نقش مهمی در نظارت بر دفاتر ازدواج و طلاق و اطمینان از رعایت قوانین دارند. وزارت دادگستری ترکیه به‌عنوان نهاد نظارتی اصلی، بر عملکرد دفاتر ازدواج و طلاق نظارت می‌کند و از طریق صدور آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های خاص، این دفاتر را ملزم به رعایت قوانین و مقررات می‌سازد. وزارت دادگستری وظیفه دارد که در صورت بروز تخلف، با اقدامات قانونی و اجرایی، از بروز مشکلات حقوقی در ثبت وقایع جلوگیری کند.

علاوه بر وزارت دادگستری، نهادهای محلی و سازمان ثبت احوال ترکیه نیز در نظارت بر عملکرد دفاتر نقش دارند. این نهادها ضمن همکاری با دفاتر ازدواج و طلاق، اطلاعات ثبت‌شده را در سطح ملی مدیریت و نظارت می‌کنند. دولت ترکیه از طریق این نهادها توانسته است سیستمی منظم و شفاف برای ثبت وقایع احوال شخصیه ایجاد کند و تضمین نماید که تمامی اسناد خانوادگی با دقت و صحت ثبت و نگهداری شوند. این نظارت‌ها به‌ویژه در پیشگیری از جعل و تقلب در اسناد ازدواج و طلاق مؤثر بوده و امکان پیگیری حقوقی را فراهم کرده است.

در نهایت، ترکیب این نهادهای نظارتی سبب شده است تا فرآیند ثبت و نظارت بر ازدواج و طلاق در ترکیه به شکلی منسجم و سازمان‌یافته صورت گیرد و حقوق خانواده و نظم عمومی جامعه تضمین شود.

مقایسه تطبیقی مبانی حقوقی دفاتر ازدواج و طلاق در ایران و ترکیه

هرچند دفاتر ازدواج و طلاق در ایران و ترکیه نقش مشابهی در ثبت وقایع خانوادگی دارند، اما تفاوت‌های قابل‌توجهی در ساختار قانونی این دفاتر در دو کشور وجود دارد. یکی از مهم‌ترین تفاوت‌ها، تفاوت در رویکرد حقوقی این دو کشور است. در ایران، دفاتر ازدواج و طلاق به دلیل ساختار مذهبی نظام حقوقی کشور، تحت تأثیر قوانین اسلامی قرار دارند و قوانین مربوط به ثبت ازدواج و

طلاق بر اساس احکام شرعی تنظیم شده‌اند. در مقابل، در ترکیه با توجه به نظام سکولار، قوانین مدنی مبتنی بر اصول لائیسیتته در تعیین وظایف و اختیارات دفاتر نقش دارند.

در ایران، دفاتر ازدواج و طلاق علاوه بر رعایت قوانین مدنی، ملزم به اجرای دستورالعمل‌های فقهی هستند و بسیاری از حقوق خانواده بر اساس اصول شرعی تنظیم می‌شود. از سوی دیگر، در ترکیه، نظام حقوقی دفاتر ازدواج و طلاق کاملاً از نهادهای مذهبی جداست و تحت نظارت مستقیم دولت سکولار عمل می‌کند. این تفاوت‌ها باعث شده است که رویکردهای قانونی و اجرایی در دو کشور متفاوت باشند و هر کدام با توجه به ساختار فرهنگی و حقوقی خود، قوانین خاصی را برای ثبت ازدواج و طلاق وضع کرده‌اند. تفاوت دیگر در قوانین حمایتی از حقوق زنان و کودکان در ترکیه و ایران است. در ترکیه، با توجه به اصلاحات اخیر در قوانین مدنی، حمایت‌های گسترده‌تری از حقوق مالی و غیرمالی طرفین پس از طلاق وجود دارد و این اصلاحات مطابق با استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر صورت گرفته است. در ایران، قوانین حمایتی بر اساس موازین شرعی تنظیم شده و به مسائل خاصی از قبیل مهریه و نفقه توجه بیشتری می‌شود. (مخلص آبادی فراهانی، ۱۳۹۵: ۱۲۱)

در نهایت، این تفاوت‌های قانونی بیانگر رویکردهای حقوقی متفاوت ایران و ترکیه در ارتباط با دفاتر ازدواج و طلاق است که بر اساس ساختارهای اجتماعی و سیاسی منحصر به هر کشور شکل گرفته‌اند و هر یک نقش خاصی در حفظ نظم عمومی و حمایت از حقوق خانواده ایفا می‌کنند.

با وجود تفاوت‌های ساختاری و فرهنگی میان ایران و ترکیه، شباهت‌هایی نیز در قوانین مرتبط با دفاتر ازدواج و طلاق این دو کشور مشاهده می‌شود. هر دو کشور الزامی برای ثبت رسمی ازدواج و طلاق دارند و این الزامات در قوانین مدنی و اسناد رسمی آنها تعیین شده است. دفاتر ازدواج و طلاق در هر دو کشور به‌عنوان نهادهای قانونی، مسئولیت ثبت وقایع احوال شخصیه را بر عهده دارند و موظف به رعایت اصول و مقررات خاصی هستند تا از حقوق افراد، به‌ویژه زنان و کودکان، حمایت شود. علاوه بر این، هر دو کشور به دلیل تمایل به ایجاد شفافیت و نظم در روابط خانوادگی، دفاتر ازدواج و طلاق را ملزم به ارائه اسناد و مدارک معتبر به نهادهای قضایی کرده‌اند. در هر دو سیستم، ثبت ازدواج و طلاق به‌عنوان ابزاری برای پیشگیری از اختلافات حقوقی و تضمین حقوق مالی و غیرمالی طرفین در نظر گرفته شده است. این شباهت‌ها نشان می‌دهد که در هر دو کشور، قانون‌گذار به اهمیت قانونی‌سازی روابط خانوادگی و تأثیر آن بر نظم عمومی واقف است.

تأثیرات عملکرد دفاتر ازدواج و طلاق بر نظم عمومی در ایران و ترکیه

در ایران، ثبت رسمی ازدواج و طلاق به‌عنوان ابزاری برای حفظ نظم عمومی و پیشگیری از دعاوی خانوادگی به کار می‌رود. الزام به ثبت ازدواج و طلاق در دفاتر رسمی، امکان سوءاستفاده‌ها و دعاوی احتمالی را کاهش می‌دهد و به ایجاد شفافیت قانونی کمک می‌کند. این شفافیت موجب می‌شود که حقوق مالی و غیرمالی طرفین از جمله مهریه، نفقه، و حضانت فرزندان به صورت قانونی و رسمی تضمین شود. (اسدی، ۱۳۸۷: ۵)

نظام حقوقی ایران با الزام به ثبت ازدواج و طلاق، تلاش می‌کند که نظم عمومی در حوزه خانواده را برقرار کند و از طریق دفاتر ازدواج و طلاق به کاهش اختلافات و ایجاد چارچوبی حقوقی برای روابط خانوادگی بپردازد. ثبت رسمی وقایع احوال شخصیه همچنین به دستگاه‌های قضایی و نهادهای حقوقی این امکان را می‌دهد که به راحتی حقوق و تعهدات طرفین را شناسایی کرده و در صورت بروز اختلاف، با تکیه بر اسناد رسمی، مسائل را حل و فصل کنند. (همان: ۶)

در ترکیه نیز، نهادهای قانونی نقش مهمی در نظارت بر دفاتر ازدواج و طلاق و اطمینان از رعایت قوانین دارند. وزارت دادگستری ترکیه به‌عنوان نهاد نظارتی اصلی، بر عملکرد دفاتر ازدواج و طلاق نظارت می‌کند و از طریق صدور آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های

خاص، این دفاتر را ملزم به رعایت قوانین و مقررات می‌سازد. وزارت دادگستری وظیفه دارد که در صورت بروز تخلف، با اقدامات قانونی و اجرایی، از بروز مشکلات حقوقی در ثبت وقایع جلوگیری کند.

آثار طلاق در ایران و ترکیه

طلاق آثاری را برای زوجین به همراه دارد، این آثار به دو دسته‌ی آثار غیر مالی و آثار مالی تقسیم می‌شوند. از مهم‌ترین آثار غیر مالی نگه داشتن عده، قطع زوجیت، حضانت و رجوع می‌باشد از مهم‌ترین آثار مالی نفقه و مهریه می‌باشند. در نظام حقوقی ترکیه آنچه پس از انحلال عقد میان زوجین به صورت مساوی تقسیم می‌شود شامل اموالی است که یکی از زوجین پس از استقرار نظام تقسیم اموال مشترک به دست آورده و به صورت مشترک استفاده می‌شود. بنا بر این رویکرد خاصی که قانونگذار ایران در قبال روابط مالی زوجین اتخاذ کرده است به تکالیف مالی مرد نسبت به زن منحصر می‌شود. این تکالیف که عمدتاً جنبه ریاستی-حمایتی دارند شامل نفقه، مهریه و اجرت‌المثل است. در قانون مدنی ترکیه، نفقه بعد از طلاق تأدیه می‌شود نه در دوران زندگی مشترک و پرداخت آن صرفاً به عهده مرد نیست بلکه زن مرفه نیز در صورت معسر بودن شوهر هزینه زندگی او را تأمین می‌نماید. بنابراین اگرچه نفقه از جمله حقوق متقابل است اما این تقابل نهایتاً موازنه‌ای عادلانه را در پی ندارد بلکه به ابزاری برای کنترل و سلطه تبدیل می‌شود. در حالی که ماده ۱۹۶ قانون مدنی ترکیه این حق را به هر دو طرف می‌دهد که مشخص شدن سهم دیگری در اداره اقتصادی خانواده را از دادگاه بخواهند. مهریه در نظام حقوقی ترکیه هم مانند ایران طبق عرف تعیین می‌شود. در این کشور مهریه معمولاً به عروس، پدر و مادر او تعلق می‌گیرد و قبل از ازدواج باید پسر آن را بپردازد. در واقع در قانون ترکیه شرطی به عنوان پرداخت مهریه موقع طلاق و حبس زوجه وجود ندارد و مهریه به عنوان دین بر گردن مرد باقی نمی‌ماند. (پاک نیت و باشکوه، ۱۴۰۳: ۱۲)

نتیجه‌گیری

دفاتر ازدواج و طلاق، به عنوان نهادهای حقوقی و اجتماعی، نقشی بنیادی در حفظ نظم عمومی و تأمین حقوق خانواده دارند و یکی از ارکان اساسی نظام‌های حقوقی در کشورهای مختلف محسوب می‌شوند. از آنجا که ثبت ازدواج و طلاق در این دفاتر امری اجباری و قانونی است، این نهادها به عنوان واسطه‌هایی بین دولت و خانواده‌ها عمل می‌کنند و با ثبت رسمی وقایع احوال شخصیه، مانع از بروز بسیاری از مشکلات حقوقی و اجتماعی می‌شوند. تحلیل ساختار و کارکرد این دفاتر در ایران و ترکیه نشان می‌دهد که هرچند این نهادها در هر دو کشور از اهمیت بالایی برخوردارند، اما تفاوت‌های فرهنگی، مذهبی، و حقوقی میان دو کشور سبب ایجاد تفاوت‌هایی در نحوه عملکرد و نقش‌آفرینی آن‌ها شده است.

در ایران، دفاتر ازدواج و طلاق تحت نظارت دولت و سیستم قضایی فعالیت می‌کنند و الزام به ثبت ازدواج و طلاق در این دفاتر سبب می‌شود تا حقوق مالی و غیرمالی طرفین در طول رابطه زناشویی و پس از آن، در چارچوبی قانونی و شفاف تضمین شود. برای مثال، تعهدات مالی مانند مهریه، نفقه و سایر حقوق قانونی در صورت ثبت رسمی ازدواج و طلاق، به صورت دقیق و قابل پیگیری خواهند بود. در این راستا، دفاتر ازدواج و طلاق به عنوان نهادهایی قانونی و حقوقی، با تأکید بر ضرورت ثبت ازدواج و طلاق، بستری برای حفظ و حمایت از حقوق زنان، مردان، و کودکان فراهم می‌کنند. این دفاتر همچنین در پیشگیری از دعوی خانوادگی و کاهش اختلافات زناشویی و مالی نقش اساسی ایفا می‌کنند، چراکه با ثبت رسمی این وقایع، شفافیت و قطعیت بیشتری در روابط حقوقی افراد ایجاد می‌شود.

در ترکیه، اگرچه دفاتر ازدواج و طلاق از لحاظ قانونی اهمیت بالایی دارند و ثبت ازدواج و طلاق در آن‌ها الزامی است، اما تفاوت‌های فرهنگی و ساختار حقوقی این کشور سبب شده که این دفاتر رویکرد متفاوتی در مقایسه با ایران داشته باشند. ترکیه با وجود داشتن ساختار حکومتی سکولار، به مسائل خانوادگی و ازدواج از دیدگاه فرهنگی و مذهبی توجه دارد و این موضوع در نحوه عملکرد دفاتر ازدواج و طلاق تأثیرگذار است. در این کشور، قوانین مرتبط با حقوق خانواده و ثبت وقایع احوال شخصیه به گونه‌ای طراحی شده‌اند که علاوه بر تأمین حقوق مالی و غیرمالی طرفین، تعامل با ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی نیز در نظر گرفته شود. برای مثال، حقوق مالی پس از طلاق و مسائل مربوط به حضانت کودکان در ترکیه تلفیقی از قوانین مدنی و ارزش‌های اجتماعی و مذهبی هستند.

تحلیل مقایسه‌ای دفاتر ازدواج و طلاق در ایران و ترکیه نشان می‌دهد که الزام به ثبت رسمی ازدواج و طلاق در هر دو کشور، عامل مهمی در تأمین حقوق افراد و حفظ نظم عمومی است. اما با این وجود، در ایران تمرکز بیشتری بر اجرای دقیق تعهدات مالی و حقوق زنان پس از طلاق وجود دارد، در حالی که در ترکیه تلاش شده تا ساختار حقوقی به شکلی تنظیم شود که هم‌خوانی بیشتری با بافت فرهنگی و اجتماعی کشور داشته باشد. این تفاوت‌ها نشان‌دهنده اثرگذاری عوامل فرهنگی و تاریخی بر ساز و کارهای قانونی و نحوه عملکرد دفاتر ازدواج و طلاق در کشورهای مختلف است.

پیشنهادها

تقویت نظام آموزشی و آگاهی‌بخشی عمومی درباره اهمیت ثبت رسمی وقایع احوال شخصیه: لازم است در نظام آموزشی و رسانه‌ها به اهمیت و مزایای ثبت رسمی ازدواج و طلاق پرداخته شود. آگاهی‌بخشی درباره حقوق مالی و غیرمالی (شروط ضمن عقد) ناشی از ثبت این وقایع، به ویژه برای زنان و کودکان، می‌تواند از بسیاری از مشکلات حقوقی و اختلافات خانوادگی جلوگیری کند. بهبود فرآیند ثبت و افزایش دسترسی به دفاتر ازدواج و طلاق در مناطق کمتر توسعه‌یافته: پیشنهاد می‌شود دفاتر ازدواج و طلاق در مناطق محروم و روستایی بیشتر ایجاد شود تا دسترسی به این خدمات برای همه اقشار جامعه فراهم گردد. این اقدام می‌تواند نقش مهمی در جلوگیری از وقوع ازدواج‌ها و طلاق‌های غیررسمی و بدون ثبت داشته باشد و به ارتقای نظم عمومی کمک کند.

استفاده از تکنولوژی‌های نوین برای ثبت و نگهداری اطلاعات ازدواج و طلاق: به‌کارگیری فناوری‌های دیجیتال و ایجاد سیستم‌های الکترونیکی برای ثبت و نگهداری اطلاعات ازدواج و طلاق می‌تواند فرآیند ثبت را سریع‌تر، دقیق‌تر و شفاف‌تر کند و از بروز خطاهای انسانی و احتمال سوءاستفاده بکاهد.

تقویت تعامل دفاتر ازدواج و طلاق با نهادهای حقوقی و اجتماعی: پیشنهاد می‌شود دفاتر ازدواج و طلاق با سایر نهادهای حقوقی، اجتماعی و حتی مذهبی تعامل بیشتری داشته باشند تا بتوانند به شکل موثرتری به مشکلات خانواده‌ها رسیدگی کنند. این تعامل می‌تواند شامل تبادل اطلاعات و همکاری در پیگیری حقوق افراد پس از طلاق باشد.

اصلاح و به‌روزرسانی قوانین مرتبط با حقوق مالی و غیرمالی پس از طلاق: با توجه به تغییرات اجتماعی و نیازهای جدید، پیشنهاد می‌شود قوانین مرتبط با حقوق مالی و حضانت پس از طلاق به روز شوند تا تعهدات و حقوق طرفین به شکل منصفانه‌تری تعیین گردد. این اصلاحات می‌تواند با هدف افزایش حمایت از حقوق کودکان و زنان و ایجاد تعادل در تعهدات مالی باشد.

References

- Anderson, P. (2025). Innovation inequality and licensing systems in emerging economies. *Journal of Technology Policy*, 18(2), 77–95.
- Baker, R., & Harris, L. (2024). Social trust and knowledge commercialization. *Innovation and Society*, 12(1), 44–61.

- Barnett, J., & Lee, M. (2023). Institutional barriers in technology licensing. *Global Innovation Review*, 9(3), 101–118.
- Brown, T. (2023). Sociological perspectives on intellectual property systems. *Sociology of Innovation Journal*, 15(2), 55–72.
- Burns, K., & Taylor, S. (2024). Governance challenges in licensing development. *International Journal of Policy Studies*, 20(4), 88–109.
- Carlson, D., & Freeman, J. (2025). Social structures and licensing governance. *Journal of Economic Sociology*, 14(1), 33–52.
- Davidson, P., & Clark, E. (2024). Power relations in global licensing networks. *Technology and Society Review*, 11(2), 70–91.
- Edwards, H. (2024). Interdisciplinary approaches to licensing and development. *Journal of Innovation Studies*, 16(3), 121–140.
- Fisher, R., & Garcia, P. (2023). Informal networks and knowledge transfer. *International Sociology of Technology*, 8(2), 63–81.
- Franklin, M., & Wood, A. (2025). Equity and access in licensing policy. *Development and Innovation Quarterly*, 13(1), 15–37.
- Griffin, S., & Hall, T. (2024). Cultural dimensions of technology licensing. *Global Knowledge Systems*, 10(3), 92–110.
- Harrison, J., & Miller, C. (2024). Licensing as a socio-economic institution. *Journal of Contemporary Development*, 19(2), 50–74.
- Henderson, L., & Scott, P. (2023). Knowledge governance and sustainable innovation. *Innovation Policy Review*, 7(4), 99–117.
- Howard, N. (2025). Interdisciplinary gaps in licensing research. *Sociology and Economics Journal*, 22(1), 40–58.
- Johnson, A. (2023). Beyond economics: Sociological analysis of licensing systems. *International Review of Sociology*, 17(2), 66–84.
- King, R., & Bauer, F. (2025). Institutional trust and licensing effectiveness. *Journal of Public Innovation*, 21(3), 73–96.
- Logan, D. (2023). Technological inequality and intellectual property regimes. *Global Development Studies*, 9(1), 24–46.
- Matthews, J. (2024). Policy implementation and cultural resistance in licensing systems. *Comparative Governance Review*, 18(2), 81–103.
- Morgan, L., & Lewis, K. (2024). Licensing systems in developing societies. *Development Sociology Journal*, 12(4), 115–132.
- Murphy, E. (2024). Network economies and licensing structures. *Journal of Digital Economy*, 6(3), 57–76.
- Nelson, B., & Foster, R. (2024). Artificial intelligence and the transformation of licensing governance. *Technology Futures Journal*, 5(2), 89–108.
- Parker, T., & Smith, H. (2023). Knowledge-sharing culture and innovation barriers. *International Journal of Innovation Culture*, 14(3), 60–82.
- Rasher, M. (2023). Global trends in technology licensing. *Journal of Innovation Governance*, 11(1), 45–67.
- Richardson, P., & Cooper, S. (2025). Sociology of innovation and licensing ecosystems. *International Journal of Social Development*, 20(1), 98–120.
- Rogers, D. (2024). Collaborative governance in licensing policy. *Public Administration and Innovation*, 13(2), 41–65.
- Stevenson, G. (2025). Digital economies and licensing transformation. *Journal of Global Innovation*, 18(1), 28–49.
- Thompson, W. (2025). Knowledge economies and licensing competitiveness. *Economic Development Review*, 16(2), 52–71.
- White, C., & Green, M. (2024). Platform economies and intellectual property governance. *Technology and Society*, 15(4), 100–122.

- Wilson, A., & Martin, P. (2023). Monopoly risks in global licensing systems. *International Business and Society*, 10(2), 85–104.
- Zare, A., Izadi, B., Rascher, D., & Dickson, G. (2023). Framework of macroeconomic diplomacy strategies in the country's sports. *Quarterly Journal of Sport Development and Management/Summer*, 12(34), 184 <https://doi.org/10.22124/jsmd.2022.19998.2580>
- zare, A. , izadi, B. , Rascher, D. and Dickson, G. (2023). Documenting the empirical knowledge of sports managers: Macro approach to economic development in sports in Iran. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 22(61), 239-256. doi: 10.22034/ssys.2022.1922.2365
- zare, A. , Behzad izadi, B. , Rascher, D. and Dickson, G. (2024). Factors Affecting Economic Diplomacy in Sport. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 23(63), 551-570. doi: 10.22034/ssys.2022.2203.2573